

29 An t-Sultain 2026

A Phàrtaidh/Neach-Cùraim chòir

San Lùnastal 2025, dh'fhoillsich Luchd-sgrùdaidh an Rìgh litir mu Sgoil an Tairbeirt. Tha an litir a' stèidheachadh grunn raointean airson leasachadh a dh'aontaich sinn leis an sgoil agus Comhairle nan Eilean Siar. O chionn ghoirid, mar is dòcha gu bheil fios agaibh, thadhail sinn air an sgoil a-rithist. Rè ar turas, bhruidhinn sinn ri clann agus daoine òga agus dh'obraich sinn gu dlùth còmhla ris a' cheannard agus an luchd-obrach. Chuala sinn bhon cheannard agus luchd-obrach eile mu na ceumanan a ghabh an sgoil airson leasachadh. Choimhead sinn air na raointean a chaidh ainmeachadh san sgrùdadh tùsail. Mar thoradh air sin, bha e comasach dhuinn faighinn a-mach mu dheidhinn adhartas a rinn an sgoil agus dè cho math 's a tha seo a' toirt taic do ionnsachadh agus coileanadh clann agus daoine òga. Tha an litir seo a' mìneachadh na lorg sinn.

Bu chòir do dh'àrd-stiùirichean gnìomhan èasgaidh gus piseach a chur air ceannardas ro-innleachdail agus coitcheann na sgoile. Le bhith a' dèanamh seo, bu chòir dhaibh na sgilean aca a neartachadh gus aithneachadh na tha ag obair gu math agus na dh'fhaodadh a bhith nas fheàrr thar na sgoile. Bu chòir do ceannardas aig a h-uile ìre a bhith air a leasachadh tuilleach gus astar atharrachaidh luath a choileanadh.

Tha beagan adhartas air tachart ann an leasachadh na sgoile, le raointean glè chudromach fhathast ann airson dèiligeadh ris.

Ann am Foghlam Meadhan Gàidhlig agus Beurla, tha àrd-stiùirichean air tòiseachadh air lèirsinn, luachan agus amasan na sgoile a ghrinneachadh. Tha seo a' nochdadh taobhan an stiùiridh nàiseanta, fhèin-aithne Sgoil an Tairbeirt agus an co-theacsa Gàidhlig aice. Tha clann ann an ìrean na bun-sgoile air pàirt a ghabhail ann an gnìomhan tùsail gus an cuideachadh le bhith a' tuigsinn na lèirsinn, nan luachan agus nan amasan. Feumaidh àrd-stiùirichean a-nis dèanamh cinnteach gu bheil luchd-ùidh air fad a' tuigsinn gu soilleir mar a chuireas an lèirsinn, na luachan agus na h-amasan ri dùilean, prìomhachasan leasachaidh agus cleadh làitheil. Ged a tha luchd-obrach ag aithneachadh cudrom na coimhearsnachd ionadail, bu chòir gum biodh àite nas soilleire aig cumail suas na Gàidhlig sa choimhearsnachd sin.

Tha a' Chomhairle a' solarachadh goireasan sealach a bharrachd gus taic a thoirt don sgoil. Tha seo a' tòiseachadh a' toirt buaidh mhath air dreuchdan àrd-stiùirichean agus a' coinneachadh ri feumalachdan taic a bharrachd chloinne is dhaoine òga. Feumaidh a' Chomhairle, còmhla ri àrd-stiùirichean, planaichean a dhèanamh airson leasachaidhean seasmach bho ghoireasan a bharrachd. Tha dùbhlain leantainneach an luchd-obrach, a' gabhail a-steach neo-làthaireachd agus duilgheadasan fastaidh, fhathast a' toirt buaidh air astar leasachaidh.



Tha a' Chomhairle fhathast a' dèanamh chuairtean measaidh air an sgoil. Airson gach cuairt, bidh oifigearan a' Chomhairle ag aithneachadh prìomhachasan airson leasachadh gus taic a thoirt air adhartas. Bidh àrd-stiùirichean a' riaghladh iomadh prìomhachas a tha a' dol thairis air a chèile. Bu chòir a h-uile dealbhadh a-nis a bhith air a shìmplidheachadh gu àireamh riaghlaidh de phrìomhachasan soilleir agus tomhaiste. Feumaidh àrd-stiùirichean conaltradh nas soilleire agus nas cunbhalaiche a ghabhail os làimh gus brosnachadh a thoirt don luchd-obrach gu lèir a bhith an sàs ann an leasachadh na sgoile. Tha sgilean ceannardais luchd-obrach, clann is daoine òga fhathast ri chleachdadh gu h-iomlan. Feumaidh stiùirichean àrd-ìre agus meadhanach raon-obrach nas soilleire gus obrachadh gu math còmhla gus leasachaidhean a stiùireadh nas èifeachdaiche. Feumaidh luchd-obrach a bhith nam pàirt de bhuidhnean-obrach torach gus barrachd buaidh a dhèanamh tèarainte.

Tha dòighean-obrach aig àrd-stiùirichean gus an sgoil a leasachadh, ach chan eil iad sin gan cleachdadh gu h-iomlan. Feumaidh a h-uile neach-ùidh a bhith an sàs anns na dòighean-obrach seo gus atharrachadh a chumail a' dol. Tha beag-chuid de chloinn is dhaoine òga a' faireachdainn gu bheilear a' toirt aire do na beachdan aca. Tha dàimhean adhartach air feadh na sgoile, phàrantan agus a' choimhearsnachd riatanach gus atharrachaidhean a thoirt air adhart aig astar nas luaithe.

Bu chòir do stiùirichean àrd-ìre agus meadhanach, còmhla ri luchd-obrach, tuilleadh ionnsachaidh, teagaisg, measadh agus modaireataireachd àrd-inbhe a leasachadh. Bu chòir do thidsearan dèanamh cinnteach gu bheil dàta ceart aca agus a chleachdadh nas èifeachdaiche gus adhartas agus coileanadh chloinne is dhaoine òga bho C1 gu AS3 a neartachadh.

Tha beagan adhartais air a bhith ann san raon seo, ged a tha feum fhathast air leasachadh air taobhan cudromach. Tha seo gus dèanamh cinnteach gu bheil eòlasan àrd-inbhe ann gu cunbhalach airson clann is daoine òga air fad.

Thar nam Meadhanan Beurla agus na Gàidhlig, tha a' mhòr-chuid de chloinn is dhaoine òga misneachail agus ag eadar-obrachadh gu deimhinneach le daoine eile. Tha clann is daoine òga a' tòiseachadh a' leasachadh tuigse air na còraichean aca. Chan eil iad fhathast làn-mhisneachail nan còraichean mar luchd-ionnsachaidh agus luchd-labhairt cànan Dùthchasach. Feumaidh clann is daoine òga co-dhùnaidhean brìoghmhor a dhèanamh, nam measg tro chomhairle sgoilear èifeachdach.

Thar na sgoile, tha a' chuid as motha de thidsearan a' mìneachadh agus a' stiùireadh gu soilleir. Tha dàimhean adhartach aig a' mhòr-chuid de luchd-obrach agus luchd-ionnsachaidh, a tha a' toirt taic do àrainneachd ionnsachaidh urramach. Chan eil clann is daoine òga an-còmhnaidh gnìomhach agus dùbhlanaich gu leòr nan ionnsachadh. Ged a bhios beagan thidsearan a' cleachdadh cheistean nas iom-fhillte gu h-èifeachdach, feumaidh an cleachdadh seo a bhith nas cunbhalaiche. Ann am beag-chuid de leasan, chan eil na gnìomhan a' coinneachadh ri feumalachdan nan luchd-ionnsachaidh uile math gu leòr, gu h-àraidh an fheadhainn aig a bheil feum air taic a bharrachd san ionnsachadh aca. Bidh a' mhòr-chuid de chloinn is dhaoine òga a' leasachadh sgilean didseatach làidir nuair a bhios iad



a' cruthachadh fhilmichean goirid gus taic a thoirt do dh'fhileantachd sa Ghàidhlig. Bu chòir do thidsearan dèanamh cinnteach gu bheil daoine òga a' cleachdadh teicneòlais, agus rèiteachaidhean sònraichte eile, gu cunbhalach gus taic a thoirt do ionnsachadh, measadh agus ruigsinneachd gu teisteanasan nàiseanta.

Thar na sgoile, tha àrd-stiùirichean agus tidsearan a' leasachadh dòigh-obrach nas structaraichte a thaobh measadh, a' gabhail a-steach mìosachan measadh bliadhnail. Feumaidh tidsearan cumail orra a' leasachadh mheasaidhean leantainneach nas cunbhalaiche taobh a-staigh leasan. Bu chòir dhaibh càileachd agus tricead chòmhraidhean le luchd-ionnsachaidh a mheudachadh mu bhith a' leasachadh an adhartais. Tha tuigse nas fheàrr aig tidsearan air inbhean tro ghnìomhan riaghailteachd feumail taobh a-staigh na Comhairle. Bu chòir dhaibh a-nis fiosrachadh measaidh a chleachdadh nas cunbhalaiche gus fiosrachadh a thoirt do phlanadh ionnsachaidh agus taic a bharrachd a thoirt seachad ann an deagh àm thar gach ìre.

Bu chòir don ùghdarras ionadail taic a thoirt do phrìomh stiùirichean gus Foghlam tro Mheadhan na Gàidhlig agus Foghlam Luchd-ionnsachaidh na Gàidhlig a leudachadh aig ìrean na h-àrd-sgoile. Bu chòir na coileanaidhean a tha rim faighinn an-dràsta tron Ghàidhlig a bhith air an mìneachadh gu soilleir, gus dèanamh cinnteach gu bheil fios aig daoine òga mar a leasaicheas iad am fhileantachd sa chlas agus nas fhaide air falbh, bliadhna às dèidh bliadhna.

Tha beagan adhartais air a bhith ann a bhith a' leasachadh Foghlam Gàidhlig air feadh na sgoile. Tha raointean cudromach ann fhathast airson leasachadh.

Bidh a' mhòr-chuid de chloinn is dhaoine òga a bhios ag ionnsachadh tron Ghàidhlig a' nochdadh fhileantachd dheimhinneach agus faireachdainn soilleir de dh'uairt às an cànan agus an dearbh-aithne. Tha buidheann de thidsearan sònraichte air measadh a dhèanamh air cleachdadh bhon sgoil-àraich gu ìrean na h-àrd-sgoile. Tha iad air leabhar-làimhe feumail agus plana airson atharrachaidh a thoirt gu buil. Bu chòir iad sin a chleachdadh a-nis gus taic a thoirt do leasachaidhean làimhseachail. Tha tidsearan speisealta air co-obrachadh le àrd-stiùirichean gus am bi a h-uile duine òg a-nis ag ionnsachadh Litearrachd agus Gàidhlig no Gàidhlig (Luchd-ionnsachaidh) gu deireadh AS3. Bu chòir do dh'àrd-stiùirichean cumail orra a' coimhead air mar a bhios barrachd dhaoine òga a' dèanamh theisteanasan agus dhùaisean ann an Litearrachd agus Gàidhlig agus Gàidhlig (Luchd-ionnsachaidh) ann an AS4-6. Bidh clann is daoine òga a' gabhail pàirt ann an tachartasan coimhearsnachd agus ann an ionnsachadh le cuspair sònraichte, leithid Seachdain na Gàidhlig. Bu chòir do phrìomh stiùirichean cumail orra a' leasachadh mar a mheudaicheas iad an co-roinn den churraicealam a tha air a lìbhrigeadh tro Ghàidhlig aig ìrean na h-àrd-sgoile.

Bu chòir don luchd-obrach uile dèanamh cinnteach gu bheil iad ag ùrachadh an cuid ionnsachaidh proifeasanta gu cunbhalach agus ga cur an sàs ann an co-ionannachd agus in-ghabhail. Bu chòir do phrìomh stiùirichean dèanamh cinnteach gu bheil planaichean is pròiseasan taic sa bhad is mionaideach nan àite do gach pàiste is neach òg aig a bheil feum air taic chuimsichte airson an ionnsachaidh is an leasachaidh.

Tha an sgoil air beagan adhartais a dhèanamh ann a bhith a' leasachadh co-ionannachd, in-ghabhail agus taic do chloinn is dhaoine òga, a' gabhail a-steach an fheadhainn aig a bheil feumalachdan taic a bharrachd. Ach, tha obair glè chudromach fhathast na prìomhachas àrd gus dèanamh cinnteach à àrainneachd in-ghabhalach far a bheil taic èifeachdach agus cunbhalach air a thoirt do gach neach-ionnsachaidh gus soirbheachadh.

Tha a' mhòr-chuid de chloinn is dhaoine òga a' faireachdainn gu bheil iad air an urramachadh, sàbhailte agus a' faighinn deagh thaic bhon luchd-obrach ann an àrainneachd ionnsachaidh chùramach. Tha àrd-stiùirichean agus luchd-obrach air ceumannan cuideachail a ghabhail gus an tuigse a leasachadh air cleachdadh in-ghabhalach. Tha clann is daoine òga a' cur luach air àiteachan sàmhach is taiceil nas fheàrr airson obair agus sgrùdaidhean sunnd cuideachail leis an luchd-obrach. Tha na dòighean-obrach seo a' solarachadh bunait dheimhinneach airson in-ghabhail. Bu chòir do luchd-obrach a-nis togail air seo le bhith a' dèanamh cinnteach gu bheil a h-uile seòmar-teagasg a' coinneachadh ri feumalachdan chloinne is dhaoine òga gu cunbhalach.

Tha luchd-obrach a' leasachadh dhòighean-obrach airson feumalachdan taic a bharrachd a chomharrachadh agus a dhealbhadh. Tha iad a' meudachadh taic airson ionnsachadh, le coinneamhan dealbhadh nas structaraichte. Ged a tha iad sin nan leasachaidhean adhartach, chan eil dealbhadh airson taic a bharrachd cunbhalach no ann an deagh àm fhathast airson a h-uile neach-ionnsachaidh. Tha astar atharrachaidh fhathast ro shlaodach. Feumaidh àrd-stiùirichean a-nis dèanamh cinnteach gu bheil planaichean soilleir, ùraichte agus èifeachdach nan àite, a tha air an aontachadh le pàrantan agus com-pàirtichean, aig a h-uile pàiste is duine òg aig a bheil feum air taic a bharrachd. Bu chòir targaidean sònraichte, tomhaiste a bhith anns na planaichean seo agus bu chòir dhaibh a bhith air an tuigsinn gu math leis a h-uile ball den luchd-obrach gus taic a thoirt do chleachdadh cunbhalach ann an leasan. Feumaidh coinneamhan riatanach a' tachairt airson clann is daoine òga.

Tha àrd-stiùirichean air beachdachadh air dè bu chòir a bhith ann am prògram foghlaim pearsanta is sòisealta (FPS) aig ìrean na h-àrd-sgoile. Tha seo fhathast ri thoirt air adhart. Aig astar, bu chòir do dh'àrd-stiùirichean dèanamh cinnteach gu bheil FPS na fheart adhartach agus càileachdail de ionnsachadh dhaoine òga. Bu chòir do dh'àrd-stiùirichean agus luchd-obrach dèanamh cinnteach gu bheil daoine òga ag ionnsachadh gu cunbhalach mu cho-ionannachd, iomadachd, agus cùisean pearsanta is sòisealta eile co-cheangailte ris na suidheachaidhean aca.

Bu chòir do dh'àrd-luchd-stiùiridh agus luchd-obrach ro-innleachd shoilleir a stèidheachadh gus adhartas, buileachadh agus coileanadh chloinne agus dhaoine òga a neartachadh. Bu chòir don ro-innleachd seo togail air leasachaidhean o chionn ghoirid ann an AS4, a' dèanamh cinnteach à curraicealam farsaing a bhios ag amalachadh teicneòlas didseatach agus tabhartasan bho chom-pàirtichean gus neart a thoirt do na tha tidsearan a' tabhann. Tha feum air tuilleadh leasachaidh air a' churaicealam airson daoine òga ann an AS6.

Tha àrd-stiùirichean agus luchd-obrach air beagan adhartais a dhèanamh ann a bhith a' leasachadh buileachadh agus a' churraicealam, ged a tha raointean cudromach fhathast ri dèiligeadh riutha.

Tha àrd-stiùirichean agus luchd-obrach air beagan leasachaidhean a dhèanamh air a' churraicealam. Aig a' bhun-sgoil, tha an luchd-obrach a' cleachdadh fiosrachadh nas soilleire mu adhartas gus taic a thoirt do ionnsachadh ann an litearrachd agus àireamhachd tro mheadhan Gàidhlig agus Beurla. Bidh còmhraidhean aig àrd-stiùirichean còmhla ri luchd-obrach mu adhartas agus buileachadh. Tha seo a' leantainn gu barrachd taic ga chur an sàs airson beagan chloinne is dhaoine òga. Chan eil na dòighean-obrach seo cunbhalach gu leòr air feadh na sgoile fhathast.

Ro C4, tha buileachadh a' mhòr-chuid de chloinn ann an litearrachd agus àireamhachd adhartach. Ro C7, bidh a' mhòr-chuid de chloinn a' buileachadh na h-ìrean ris a bheil dùil. Bu chòir do luchd-obrach cumail orra ag amas air pàtran cunbhalach ann a bhith ag àrdachadh buileachadh chloinne sa bhun-sgoil. Thar nan ìrean, bidh clann a' conaltradh le misneachd an dà chuid anns a' Ghàidhlig agus a' Bheurla. Tha tidsearan fhathast a' dèanamh cinnteach gu bheil fòcas gu leòr air a bhith a' leasachadh sgilean ann an deasbad anns an dà chànan. Tha sgilean leughaidh a' mhòr-chuid de chloinn a' leasachadh gu math, ged a tha feum aig clann air barrachd taic ann a bhith a' dèanamh anailis air teacsaichean ann am barrachd doimhneachd. Tha an sgrìobhadh air an eagrachadh gu math. Ach, bu chòir do chloinn measgachadh a bharrachd de theacsaichean a chruthachadh. Bidh clann ann am Foghlam Meadhan Gàidhlig a' cleachdadh cànan matamataigeach nas misneachaile sa Ghàidhlig.

Tha clann ann am Foghlam Meadhan Beurla dealasach mu bhith ag ionnsachadh barrachd Gàidhlig. Bidh iad a' seinn agus a' cluich gu math èifeachdach aig tachartasan, agus bidh iad a' faighinn buannachd bho bhith ag ionnsachadh ann an cuspairean, leithid Seachdain na Gàidhlig. Bu chòir do thidsearan ionnsachadh structarail na cloinne air a' Ghàidhlig a mheudachadh, leis an amas gum bi clann co-dhiù a' coileanadh an dàrna ìre de Churraicealam airson Sàr-mhathais ro dheireadh C7.

Anns an àrd-sgoil, tha daoine òga a' cur luach air ionnsachadh a-muigh o chionn ghoirid, agus tron sin choisinn iad Duais Iain Muir agus Duais Diùc Dhùn Èideann. Leasaich daoine òga ann an AS3 an eòlas agus na sgilean aca a thaobh nan cothroman cosnaidh ionadail air an eilean aca tro eòlas obrach. Thar AS1-3, feumaidh àrd-stiùirichean barrachd feum a dhèanamh de dh'fhiosrachadh mu adhartas luchd-ionnsachaidh gus taic a thoirt dhaibh gus adhartas a dhèanamh, fiosrachadh a thoirt do dhealbhadh airson ionnsachadh, agus taic a bharrachd a thargaideachadh airson ionnsachadh. Tha feum fhathast aig àrd-stiùirichean air sealladh nas soilleire air buileachadh nan daoine òga uile ann an AS1-3. Bu chòir seo a chleachdadh gus daoine òga a chuideachadh gus an adhartas as fheàrr a dhèanamh, le taic thràthail air a cur an sàs mar a tha a dhìth.

Ann an AS4-6, tha buileachadh san fharsaingeachd fhathast a rèir sgoiltean coltach air feadh Alba thar ùine. Tha crìonadh o chionn ghoirid a' cur cuideam air an fheum air sgrùdadh nas cunbhalaiche air adhartas agus taic nas tràithe gus am bi daoine òga a' ruigsinn an làn chomas. Bu chòir do dh'àrd-stiùirichean dèanamh cinnteach gu bheil a h-uile neach-

ionnsachaidh, gu h-àraidh ann an AS6, a' leantainn air adhart a' gabhail an àireamh as motha de dh'ùisichean agus teisteanasan. Ann an 2024/25 ro S5, rinn an sgoil gu math nas fheàrr na sgoiltean coltach ris ann an Alba airson daoine òga a' coileanadh aon chùrsa aig ìre A no nas fheàrr. Bu chòir do dh'àrd-stiùirichean agus luchd-obrach cumail orra a bhith soilleir mu dhòigh-obrach air feadh na sgoile airson buileachadh a bharrachd a thogail. Bu chòir dhaibh beachdachadh air na dòighean-obrach seo còmhla ri pàrantan, clann agus daoine òga gus com-pàirteachadh, misneachd agus earbsa a mheudachadh anns mar a tha an sgoil a' toirt taic do dh'àrdachadh bhuileachaidh.

Dè thacras a-nis?

Chan eil adhartas gu leòr air a dhèanamh leis an sgoil bhon chiad sgrùdadh. Bidh sinn a' conaltradh ri Comhairle nan Eilean Siar a thaobh comas na sgoile airson leasachadh. Tillidh sinn gus sgrùdadh eile a dhèanamh air an sgoil taobh a-staigh 12 mìosan bho fhoillseachadh na litreach seo. Bidh sinn a' beachdachadh le Comhairle nan Eilean Siar mu fhiosrachadh na sgrùdaidh seo. Nuair a thilleas sinn gus sgrùdadh a dhèanamh air an sgoil, sgrìobhaidh sinn thugaibh mar phàrantan ag innse dhuibh mun adhartas a tha an sgoil air a dhèanamh. Mar phrìomhachas, feumaidh àrd-stiùirichean agus an t-ùghdarras ionadail obrachadh còmhla air plana-gnìomha gus dèiligeadh ri raointean airson leasachadh ann an dìon, far a bheil feum èiginneach.

Joan C. Esson
Neach-sgrùdaidh an Rìgh

Às leth Àrd-neach-sgrùdaidh Foghlaim an Rìgh ann an Alba